

ÁLTALÁNOS PSZICHOLÓGIA SZIGORLAT

Tételsor 2019 tavasztól

A szigorlat felépítése:

A szigorlat egy írásbeli és egy szóbeli részből áll, amely során a hallgatók számot adnak az Kognitív pszichológia 1.,2., valamint az Affektív pszichológia tananyagának ismeretéről.

Az írásbeli vizsga *beugróként* funkcionál. A beugró 13 tesztkérdésből áll, melynek kitöltésére 15 perc áll a rendelkezésre, 62%-ot kell minimum elérni, ami 8 pont. Ezen túlmenően azonban a szigorlat érdemjegyébe *nem* számít bele az írásbeli vizsgán nyújtott teljesítmény, kizárólag a szóbeli vizsga alapján történik az osztályozás.

A szóbeli tételsor több tananyagrészt (tankönyvi fejezetet) összekapcsoló átfogó tételekből áll. Minden szóbeliétel felsorolásszerűen tartalmazza a kapcsolódó alapfogalmakat, ezek beható ismerete *alapkövetelmény* a szigorlat sikeres teljesítéséhez. A szóbelire és az írásbelire azonos napon kerül sor.

Utóvizsga esetén: a szigorlat írásbeli részét nem kell újra teljesíteni.

SZÓBELI TÉTELEK

1. Alakészlelés

receptív mezők, látópályák, alakpszichológiai törvények, alak és háttér, vizuális kulcs (visual cue), arcészlelés

2. Szelektív figyelem, figyelmi folyamatok és információfeldolgozás

koktél-parti jelenség, dichotikus ingerlés, korai szűrés, késői szűrés, téri figyelem, Posner paradigma/módszer/kísérlet, negatív előfeszítés/priming, szelekció és terhelés, sajátság-integrációs elmélet, tárgyakhoz kötött figyelem, az információfeldolgozás szakaszelmélete, automatikus és kontrollált (figyelmi) folyamatok

3. Téri észlelés különböző modalitásokban

binokuláris diszparitás, monokuláris jelzőingerek, mozgási parallaxis, interaurális idői- és hangerőkülönbség, monaurális jelzőingerek, téri referencia keretek

4. Pszichoakusztika

hangok fizikai jellemzői, hangerő észlelése, intenzitás és frekvencia hatása a hangerő észlelésére, hangmagasság észlelése egyszerű és komplex hangok esetében, hangszín észlelése

5. Az érzékelés egyéb dimenziói és szerepük a tanulás és motiváció alapvető folyamataiban

testérzékelés: bőrérzékelés, mozgásérzékelés, szervérzékelés; a fájdalom észlelése; a fájdalom szerepe az alapvető tanulási folyamatokban, és a tanulás szerepe a fájdalom észlelésében; szaglás és ízérzékelés; a szaglás és ízérzékelés szerepe az alapvető tanulási folyamatokban

6. Tanulás, szokások elsajátítása

klasszikus kondicionálás (kioltás, generalizáció, diszkrimináció, másodlagos kondicionálás, serkentő és gátló kondicionálás), bejósolhatóság, instrumentális kondicionálás (effektus törvénye, pozitív megerősítés, negatív megerősítés, büntetés, generalizáció és diszkriminalizáció, megerősítési tervek), komplex tanulás (kognitív térképek, belátásos tanulás), a tanulás idegrendszeri alapjai (konkrét gyakorlati példa segítségével - pl. addikció), tudatosság szerepe a tanulásban, viselkedésmódosítás

7. Emlékezeti rendszerek, folyamatok

memóriarendszerek osztályozása, emlékezeti kódolás, feldolgozási szintek elmélet, kódolás specifikusság hipotézis emlékezeti konszolidáció, ekfóriamodell, többszörös emlékenyom elmélete, érzelmi emlékezet

8. Elsődleges emlékezeti rendszerek és munkamemória

szenzoros memória, ikonikus és echoikus emlékezet és mérési módszerei, rövidtávú emlékezet, munkamemória modell és részei; munkamemória kapacitását mérő feladatok

9. Hosszú távú emlékezet: tudás, kategorizáció, szemantikus emlékezet

agnózia, absztrakció, szemantikus emlékezet, séma, séma elméletek, fogalmak és kategorizáció, prototípus, kategorizációs folyamatok, fogalomelsajátítás, szakértői tudás, nyelv és gondolkodás kapcsolata

10. Hosszú távú emlékezet: epizodikus, önéletrajzi, felejtés

epizodikus/önéletrajzi emlékezet, felismerés és előhívás, tudom-emlékszem paradigma, familiaritás és epizodikus rekollekció, SPI-modell, autonotikus tudás, önéletrajzi emlékezet tudásbázisa, működő szelf, szelfemlékezeti rendszer, spontán és szándékos emlékelőhívás, narratív előhívási mód, kora gyerekkori emlékek: gyermekkori amnézia és kisgyerekkori eseményemlékezet, önéletrajzi emlékezet sérülése: amnéziák, retrográd, anterográd amnézia, felejtés elméletei, előhívás kiváltotta gátlás, emlékezeti gátlás és interferencia, irányított felejtés paradigma

11. A beszédértés és beszédprodukció modelljei

A beszédészlelés alfolyamatai, mentális lexikon szerepe a beszédértésben és produkcióban, szófelismerés, lexikai hozzáférés, kohortmodell, egyediségi pont, hibázási korpuszok, mentális kromonetria, Dell modellje, Levelt modellje, TOT-jelenség, Liberman motoros elmélete

12. Nyelvtani feldolgozás, szövegértés, olvasás

generatív nyelvészet, felszíni szerkezet, mélyszerkezet, transzformációs nyelvtan, lexikalista nyelvtan, kétutas modell, sémaelmélet, argumentumszerkezet, kerti ösvény mondatok, argumentumszerkezet, előfeszítés, lexikális döntés, felszíni kód az olvasás során, helyzetmodell, szövegalap, tematikus nyelvtan, Marsh-féle szintelmélet, Morton olvasásmo­dellje, az olvasás konnekcionista modelljei, minimális csatolás, késői zárás, diszlexia, mondatmegértés és munkamemória, procedurális rendszer szerepe, afázia

13. Kommunikáció, intencionalitás és tudatelmélet

tudásreprezentáció, kódmodell, üzenet, Grice-modell, Sperber és Wilson modellje, relevancia, naiv tudatelméleti képesség, behelyettesíthetőségi probléma, intencionális realizmus, intencionális hozzáállás, modularista elmélet, elmélet-elmélet, szimulációs elmélet, autizmus, perspektívaváltás, szociális perspektíva

14. Döntéshozatal, magas szintű problémamegoldás

döntéshozatal normatív rendszere, döntési torzítások, gyors és takarékos heurisztikák, Gestalt modell, belátásos tanulás, problémater-elmélet, heurisztikák, TOTE, Turing-próba

15. Intelligencia

intelligencia definíciója, faktoranalízis szerepe, biológiai és kognitív magyarázatok, örökletesség, környezeti tényezők, nemi különbségek, alternatív intelligencia felfogások

16. A motiváció pszichológiájának alapfogalmai, a motiváció típusai és elméletei

A cselekvést aktiváló erők (külső/belső motiváló tényezők); a motiváció megnyilvánulási formái, iránya és fázisai/folyamata, általános motivációs állapot, szükséglet, késztetés (drive), ösztönző (incentív). A fájdalom észlelése, a fájdalom motivációs és affektív vonatkozásai. A motivált viselkedés és a megerősítés kapcsolata. Driveredukció, drive-indukció, optimum arousal hipotézis. Élettani, pszichológiai, társas szükségletek. Elsődleges, homeosztatikus, nem-homeosztatikus, humánspecifikus motívumok. A biológiai, környezeti, társas és kulturális tényezők szerepe a motivációban. A motiváció és az érzelmek kapcsolata.

17. Élettani szükségletek

Az élettani szükségletek biológiai háttere és humán sajátosságai. A homeosztatikus motivációs rendszerek általános jellemzői. A testhőmérséklet-szabályozás, a folyadékfelvétel, a táplálékfelvétel és a testsúlyszabályozás. Elsődleges nem-homeosztatikus motivációs rendszerek: a szexualitás (szexuális válasz ciklus, a szexualitás funkciói és szabályozási szintjei, nemi irányultság); az utódgondozás (a biológiai szabályozás, a pszichológiai folyamatok és a transzgenerációs hatások szerepe, anyai és apai utódgondozás). A menekülő és a támadó viselkedés motivációja („üss vagy fuss” válasz; félelem és szorongás jelenségei, kialakulásuk és fennmaradásuk; agresszió-elméletek; nemi különbségek).

18. Pszichológiai és társas szükségletek

A kognitív motiváció fogalma és elméleti háttere: optimumelméletek, külső/belső motiváció. A kognitív motiváció típusai: exploráció, kíváncsiság és annak fajtái, kogníciószükséglet. A humánspecifikus motiváció fogalma, jellegzetességei. Kompetenciamotívum, autonómia és öndetermináció, teljesítménymotiváció (sikerorientáció/kudarckerülés, elvárás-érték és attribúcióelmélet), önmegvalósítás, transzcendencia motívum, Maslow szükséglet hierarchiája. Társas szükségletek: a kötődés jelensége, az emberi kötődés elmélete, a kötődési viselkedérendszer és annak kialakulása, a kötődés vizsgálata, mérési lehetőségei és biológiai háttere, kötődési típusok és felnőttkötődés. Az összetartozás elmélet, affiliáció és intimitásszükséglet.

A proszociális viselkedés motivációja: a segítségnyújtás és az altruizmus fogalma. A segítségnyújtás folyamatának döntési modellje, a normák és az érzelmek szerepe (negatívállapot-csökkentés, arousal: költség-haszon modell). Az önzetlen segítségnyújtás és annak empátiaelmélete. Az altruista személyiség.

19. Az érzelmek természete, funkciói, összetevői és biológiai aspektusai

Az affektív jelenségek spektruma. Az érzelem meghatározása: az érzelmi folyamat összetevői és rendszere (szubjektív élmény, fiziológiai változások, érzelmi kifejezések, kognitív kiértékelés, gondolkodási és cselekvési tendenciák, az érzelemre adott válaszok). Az érzelmek fajtái és funkciói, biológiai háttere és kulturális meghatározottsága. A zsigeri reakciók jellege és szerepe az alap- és az összetett érzelmekben. A zsigeri reakciók jelentősége az érzelemelméletekben.

Az érzelmek kifejezés csatornái és funkciói. Az arckifejezések: aszimmetriája, univerzalitása, szabályozhatósága és kulturális meghatározottsága. Alapérzelmek.

20. Az érzelmek pszichológiai, társas és kulturális aspektusai

Az érzelmi élmény. Az érzelmek keletkezésének elméletei: periferiális elmélet, kétfaktoros elmélet, arckifejezés-visszacsatolási elmélet, önészlelési elmélet, kognitív kiértékelés elmélet. A kognitív kiértékelés szerepe, a kiértékelés nélküli érzelmek kérdése. Kogníció és affektivitás: az érzelmek és a hangulat hatása a kognitív folyamatokra, ennek elméleti modelljei (pl. affektus-beáramlás, szomatikus marker). Társas személyközi érzelmek meghatározása, jellegzetességei és példái. Társas kiértékelő érzelmek: a szeretet, szerelem empirikus megközelítései (szenvedély- és társszerelem, a szerelem színei, a szerelem háromszögelmélete), szerelem és párválasztás, a párválasztás elméleti megközelítései, a személyközi vonzalom kialakulásának tényezői, a társas személyközi érzelmek további példái. Az emberi moralitás modelljei, a morális érzelmek típusai, példái és jellegzetességei.

21. A motiváció és affektus szerepe az emberi magatartás szabályozásában

A késztetések hátterében álló kognitív folyamatok: tervek, célok, kivitelezési szándékok, az énhatékonyságra és a helyzetek uralására vonatkozó hiedelmek. Ezek motivációs jelentősége és affektív folyamatokkal való összefüggései. Tanult tehetetlenség, reaktancia, remény. A szelf szerepe a magatartás szabályozásában: énkép, énsémák; identitás; ágencia;

önszabályozás. A szelfrendszer kapcsolata az affektív folyamatokkal. Szelf-konkordanciamodel, személyes törekvések.

22. Tudat és módosult tudatállapotok

A tudat fogalma, komponensei és funkciója, a tudatosulás kérdésköre, tudatos, tudattalan, tudatelőttés, tudatalatti. Disszociáció. A módosult tudatállapotok típusai és közös jellemzői. Alvás, álom, meditáció, hipnózis, pszichoaktív szerek. Patológiás tudatzavarok, tudatállapot módosítás gyógyítás céljából. Tudatos és tudattalan motiváció. Az emocionális tudattalan és az implicit emóciók.

Kötelező irodalom a kognitív részhez (1-15 tétel)

Tételenkénti kulcsfogalmakhoz kapcsolódó kötelező irodalom, és tételenkénti ajánlott irodalom

1. tétel

kötelező irodalom

- Atkinson, R. C., Hilgard, E. (2005): *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest: 4-5. fejezet
- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános Pszichológia 1.: Észlelés és figyelem*. Budapest: Osiris Kiadó: 5. fejezet

2. tétel

kötelező irodalom

- Atkinson, R. C., Hilgard, E. (2005): *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest: 5. fejezet
- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános Pszichológia 1.: Észlelés és figyelem*. Budapest: Osiris Kiadó: 17. fejezet

3. tétel

kötelező irodalom

- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános Pszichológia 1.: Észlelés és figyelem*. Budapest: Osiris Kiadó: 3. fejezet/Az ember téri viselkedése
- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános Pszichológia 1.: Észlelés és figyelem*. Budapest: Osiris Kiadó: 6. fejezet
- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános Pszichológia 1.: Észlelés és figyelem*. Budapest: Osiris Kiadó: 10. fejezet

4. tétel

kötelező irodalom

- Atkinson, R. C., Hilgard, E. (2005): *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest: 4. fejezet
- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános Pszichológia 1.: Észlelés és figyelem*. Budapest: Osiris Kiadó: 9. fejezet

5. tétel

kötelező irodalom

- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános Pszichológia 1.: Észlelés és figyelem*. Budapest: Osiris Kiadó: 13. fejezet

- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános Pszichológia 1.: Észlelés és figyelem*. Budapest: Osiris Kiadó: 14. fejezet

6. tétel

kötelező irodalom

- Atkinson, R. C., Hilgard, E. (2005): *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest: 7. fejezet
- Baddeley, A. (2001). *Az emberi emlékezet*. Budapest: Osiris Kiadó: 9. fejezet

7. tétel

kötelező irodalom

memóriarendszerek osztályozása

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 1. fejezet

emlékezeti konszolidáció, többszörös emléknyom elmélete, érzelmi emlékezet, amnézia formái, ekfóriamodell

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 146-150, 389-390 o.
- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános pszichológia 2.: Tanulás, emlékezés, tudás*. Osiris Kiadó, Budapest: 6. fejezet
- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános pszichológia 2.: Tanulás, emlékezés, tudás*. Osiris Kiadó, Budapest: 4. fejezet/159-166 o.

8. tétel

kötelező irodalom

szenzoros memória, ikonikus és echoikus emlékezet és mérési módszerei

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 24-29 o.
- Atkinson, R. C., Hilgard, E. (2005): *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest: 297-300 o.

rövidtávú emlékezet, munkamemória modell és részei; munkamemória kapacitását mérő feladatok

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 2. fejezet, 3. fejezet a 103. oldalig.

ajánlott irodalom

- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános pszichológia 2.: Tanulás, emlékezés, tudás*. Osiris Kiadó, Budapest: 5. fejezet

9. tétel

kötelező irodalom

szemantikus emlékezet

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 186-188; 196-201 o.

sémák, séma elméletek

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 205-212 o.

fogalmak és kategóriák

- Atkinson, R. C., Hilgard, E. (2005): *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest: 192-196., 353-361., 373-375. o.

ajánlott irodalom

- Kumaran, D., Hassabis, D., & McClelland, J. L. (2016). What learning systems do intelligent agents need? Complementary learning systems theory updated. *Trends in cognitive sciences*, 20(7), 512-534.
- Squire, L. R., & Wixted, J. T. (2011). The cognitive neuroscience of human memory since HM. *Annual review of neuroscience*, 34, 259-288.
- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános pszichológia 2.: Tanulás, emlékezés, tudás*. Osiris Kiadó, Budapest: 281-313. o., 10 fejezet

10. tétel

kötelező irodalom

felejtés elméletei

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 294-298., 330-333. o.
- Atkinson, R. C., Hilgard, E. (2005): *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest: 312-316. o.

előhívás kiváltotta gátlás, interferencia

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 301-326. o.
- Atkinson, R. C., Hilgard, E. (2005): *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest: 334-335. o.

irányított felejtés

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 331-348. o.

amnézia

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 369-373., 377-385. o.

retrográd amnézia

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 373-374. o.

anterográd amnézia

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 385-392. o.

önéletrajzi emlékezet, autonotikus tudás, önéletrajzi emlékezet tudásbázisa, működő szelf

- Baddeley, A., Eysenck, M. W., Anderson, M. C. (2010) *Emlékezet*. Akadémiai Kiadó, Budapest: 215-228. o.

szelfemlékezeti rendszer, SPI-modell, felismerés és előhívás, tudom-emlékszem paradigma, familiaritás és epizodikus rekolekció, narratív előhívási mód, kora gyerekkori emlékek: gyermekkori amnézia és kisgyerekkori eseményemlékezet

- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2007) (szerk.): *Általános pszichológia 2.: Tanulás, emlékezés, tudás*. Osiris Kiadó, Budapest: 7. fejezet

ajánlott irodalom

- Lee, J. L., Nader, K., & Schiller, D. (2017). An update on memory reconsolidation updating. *Trends in cognitive sciences*, 21(7), 531-545.
- Daniel Schacter (1999) *Emlékeink nyomában*. Háttér kiadó.

11. tétel

kötelező irodalom

- Atkinson, R. C., Hilgard, E. (2005): *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest: 9. fejezet
- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2008) (szerk.): *Általános pszichológia 3.: Nyelv, tudat, gondolkodás*. Budapest: Osiris Kiadó: 2. fejezet

12. tétel

kötelező irodalom

- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2008) (szerk.): *Általános pszichológia 3.: Nyelv, tudat, gondolkodás*. Budapest: Osiris Kiadó: 3. fejezet

13. tétel

kötelező irodalom

- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2008) (szerk.): *Általános pszichológia 3.: Nyelv, tudat, gondolkodás*. Budapest: Osiris Kiadó: 7. fejezet
- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2008) (szerk.): *Általános pszichológia 3.: Nyelv, tudat, gondolkodás*. Budapest: Osiris Kiadó: 12. fejezet

14. tétel

kötelező irodalom

- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2008) (szerk.): *Általános pszichológia 3.: Nyelv, tudat, gondolkodás*. Budapest: Osiris Kiadó: 13. fejezet

15. tétel

kötelező irodalom

- Csépe Valéria, Győri Miklós, Ragó Anett (2008) (szerk.): *Általános pszichológia 3.: Nyelv, tudat, gondolkodás*. Budapest: Osiris Kiadó: 15. fejezet

Kötelező irodalom az affektív részhez (16-22 tétel)

16 - 22. tétel

kötelező irodalom

- Bányai Éva, Varga Katalin (szerk.) (2013) *Affektív pszichológia – az emberi késztetések és érzelmek világa*. Budapest: Medicina Kiadó.
- Bárdos, Gy. (2007). Testérzékelés és fájdalom. In Csépe V., Győri M., & Ragó A. (szerk.), *Általános pszichológia 1. Észlelés és figyelem* (pp. 413–447). Budapest: Osiris Kiadó.
- Kihlstrom, J. F. (2008). Tudatos, tudatalatti, tudattalan – kognitív megközelítésben. In Bányai É., & Benczúr L. (szerk.) *A hipnózis és a hipnoterápia alapjai. Szöveggyűjtemény* (pp. 85–148). Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Varga, K. (2008). Tudatzavarok és megváltozott tudatállapotok. In Kállai J., Bende I., Karádi K., Racsmány M. (szerk.) *Bevezetés a neuropszichológiába* (pp. 419–463). Budapest: Medicina Könyvkiadó.
- Atkinson, R. C., Hilgard, E. (2005): *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest: 218-255. o